

Sivilombudet
Postboks 3
0101 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
26/2981 - RELE

Dato
01.10.2026

Orientering om oppfølging av Sivilombudets temarapport om barn på sikkerhetscelle og i sikkerhetsseng

1. INNLEDNING

Justis- og beredskapsdepartementet viser til Sivilombudets brev 4. juni 2026 med oversendelse av ombudets temarapport om barn på sikkerhetscelle og i sikkerhetsseng i fengsel. Sivilombudet har gjort en undersøkelse av vedtak som gjelder bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng overfor barn (innsatte under 18 år) i alle norske fengsler i perioden 2016–2025.

Både departementet og Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) ser alvorlig på funnene i Sivilombudets temarapport. Særlig gjelder dette funn som viser mangler ved lovanvendelsen ved bruk av sikkerhetscelle overfor barn, samt mangler ved kriminalomsorgens overordnede kontroll med bruken av tvangsmidler overfor barn. Rapporten viser et klart behov for å sikre en mer enhetlig praksis i tråd med lovens strenge vilkår, bedre rettsikkerhet og bedre kontroll med bruken av slike inngripende tiltak overfor barn.

Som Sivilombudet allerede er kjent med har kriminalomsorgen over tid arbeidet målrettet for å redusere bruken av sikkerhetscelle, og det er særlig et mål å unngå bruk av sikkerhetscelle overfor barn. Det samlede antallet vedtak om bruk av sikkerhetscelle har gått ned hvert år siden 2022. KDI rapporterer at kriminalomsorgen ikke har benyttet sikkerhetscelle overfor barn i første tertial 2026.

Sivilombudet har bedt departementet orientere om hvordan ombudets anbefalinger følges opp. En slik orientering om hovedtrekkene i arbeidet følger nedenfor.

2. SIVILOMBUDETS ANBEFALINGER

2.1 Anbefaling 1: Justis- og beredskapsdepartementet må umiddelbart sikre at kriminalomsorgen overholder de strenge vilkårene som skal være oppfylt for bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng overfor barn.

Innledningsvis bemerker departementet at kriminalomsorgen så langt som mulig bør unngå å benytte tvangsmidler overfor mindreårige innsatte. Lovverket hjemler kun en meget snever adgang til bruk tvangsmidler overfor denne gruppen, forbeholdt enkelte mer ekstreme situasjoner. Som kjent vedtok Stortinget i april 2026 *Prop. 165 L (2024–2025) Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (isolasjon i fengsel)* i tråd med regjeringens forslag. Proposisjonen inneholder lovendringer som blant annet vil tydeliggjøre vilkårene for bruk av sikkerhetscelle i fengsel. I tillegg inneholder den enkelte nye særregler for bruk av tvangsmidler overfor innsatte under 18 år. Dette inkluderer regler som vil gjelde for bruk av sikkerhetscelle, blant annet noen særlige saksbehandlingsregler, herunder et krav om at det skal fremgå av kriminalomsorgens beslutning om bruk av et tvangsmiddel hvordan hensynet til barnets beste er avveid mot andre hensyn. Lovendringene innebærer også at innsatte under 18 år ikke lenger vil kunne plasseres i sikkerhetsseng.

I likhet med Sivilombudet ser departementet svært alvorlig på at det over tid har blitt fattet vedtak om bruk av sikkerhetscelle overfor barn som på ulike måter ikke er i tråd med lovens krav. Departementet har tatt dette opp i styringsdialogen med KDI, og direktoratet har gjennomført og besluttet flere tiltak som har som formål å sikre at kriminalomsorgen overholder de strenge vilkårene som skal være oppfylt for bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng overfor barn.

Fra styringsdialogen viser vi for det første til at KDI, i supplerende tildelingsbrev nr. 4 for 2025, fikk i oppdrag å orientere departementet om status og plan for arbeid med systemer og rutiner for bedre dokumentasjon og oppfølging av avvik i kriminalomsorgen. KDI svarte på oppdraget i november 2025, og skal i henhold til tildelingsbrevet for 2026 rapportere om effektene av dette arbeidet. I tillegg stilles det ytterligere krav til kriminalomsorgens internkontroll i tildelingsbrevet for 2026 punkt 4.1.

I tildelingsbrevet for 2026 er ett av fire hovedmål økt utlåsningstid og redusert omfang av isolasjon. Departementet stiller blant annet krav om at KDI skal redegjøre for utviklingen i bruken av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng. Vurderingen skal ta utgangspunkt i tilgjengelige nøkkeltall/statistikk på antall vedtak, lovgrunnlag for bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng, varighet i antall dager og antall personer. Innsatte som plasseres på sikkerhetsseng og sikkerhetscelle skal følges tett opp av ansatte. KDI skal redegjøre for arbeidet med å tilby meningsfull menneskelig kontakt ovenfor denne gruppen. Årsrapporten skal også redegjøre for arbeidet med å avvikle bruken av sikkerhetsseng.

I etatsstyringsmøte i juni 2026 tok departementet særskilt opp Sivilombudets temarapport med direktoratet. I etterkant av møtet har departementet har gitt KDI i oppdrag å rapportere på hvordan direktoratet iverksetter og følger opp tiltak som sikrer at ingen barn plasseres på sikkerhetscelle uten lovlig vedtak som tydelig viser at og hvorfor lovens vilkår er oppfylt. Departementet understreker i oppdraget at hensynet til barnets beste skal identifiseres og være et grunnleggende hensyn i alle vedtak som berører barn. Departementet vil fortsette å følge opp bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng overfor barn i styringsdialogen med KDI også fremover.

Når det gjelder tiltak som er gjennomført eller besluttet av direktoratet, viser vi for det første til at KDI har foretatt nærmere undersøkelser av årsakene til at det er benyttet feil terskel i et flertall av de undersøkte vedtakene. Undersøkelsene viser at utdaterte vedtaksmaler har vært tilgjengelige i kriminalomsorgens saksbehandlingssystem, Kompis, som har blitt benyttet av enhetene. KDI vurderer dette som en vesentlig årsak til at det er brukt feil vilkår og terskel, og til at vurderinger av forholdsmessighet og barnets beste ikke fremgår av vedtakene. Både departementet og KDI ser alvorlig på at det ikke på et tidligere tidspunkt ble utviklet og gjort tilgjengelig tilfredsstillende vedtaksmaler tilpasset bruk av tvangsmidler overfor barn.

Samtidig vurderer KDI at er årsakene til den mangelfulle praksisen er sammensatte. KDI peker blant annet på behov for økt juridisk kompetanse om de forvaltningsrettslige kravene til begrunnelse ved inngripende tiltak. I tillegg peker på KDI på mangler ved internkontrollen og ved oppfølgingen på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Som Sivilombudet er kjent med, har KDI utarbeidet nye nasjonale vedtaksmaler for bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng. Malene tydeliggjør de rettslige vilkårene og hvilke vurderinger som skal foretas og dokumenteres. De vil dermed være et viktig virkemiddel for å sikre at det fattes lovlige vedtak og at vurderingene som ligger til grunn for bruk av inngripende tiltak, er dokumenterte og etterprøvbare.

Som umiddelbart tiltak har KDI også innført nye rutiner for internkontroll som blant annet innebærer at regionene skal kvalitetssikre dokumentasjonen og de juridiske vurderingene i vedtak om bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng overfor barn. Dette følges opp av KDI i tertialrapporteringen, og gjennom styringsdialogen med regionene. Som nevnt innledningsvis har regionene per første tertial rapportert at det ikke har blitt brukt sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng ovenfor innsatte under 18 år. KDI rapporterer om at sikkerhetsseng ikke har blitt benyttet for innsatte under 18 år de senere årene.

KDI vurderer videre at det både er behov for å videreutvikle det faglige arbeidet med å forebygge bruk av tvang og sikre en mer enhetlig praksis og forsvarlig skjønnsutøvelse, og for et langsiktig og målrettet arbeid for å styrke kriminalomsorgens dokumentasjonspraksis ved bruk av inngripende tiltak. KDI har derfor igangsatt arbeid med kompetansetiltak og med å etablere strukturer som sikrer en helhetlig og varig implementering av tiltakene. Dette omfatter blant annet opplæring i konfliktdepende kommunikasjon og e-læringskurs som er under utvikling.

KDI har igangsatt flere tiltak for å sikre bedre oppfølging og kontroll med bruk av tvangsmidler og styrke dokumentasjonspraksisen. I samarbeid med Høgskolen for kriminalomsorgen (HKO) utvikles et e-læringskurs om beslutningstaking, med planlagt ferdigstillelse høsten 2026. KDI har i tillegg gitt HKO i oppdrag å utvikle e-læringskurs om vurderinger av barnets beste og om psykiske lidelser. Disse kursene er under utvikling. I tillegg innhenter KDI kunnskap om hvilke ytterligere tiltak som er egnet til å styrke de ansattes juridiske kompetanse om regelverket og de forvaltningsrettslige kravene til dokumentasjon.

Parallelt vurderer KDI hvordan nye retningslinjer, vedtaksmaler og kompetansetiltak best kan implementeres og følges opp i etaten. Det vil bli iverksatt særskilte kompetanse- og implementeringstiltak rettet mot ansatte og ledere som beslutter eller følger opp bruk av tvangsmidler. Disse tiltakene vil komme i tillegg til de digitale kursene som utvikles av HKO. Formålet er å sikre at nye krav og føringer blir forstått, tatt i bruk og etterlevd i praksis.

KDI har også iverksatt en nasjonal kartlegging av sikkerhetsceller og andre celletyper, herunder forsterkede celler, samt praksis knyttet til bruken av disse. Fristen for regionenes tilbakemelding er 1. oktober 2026. På bakgrunn av kartleggingen vil KDI vurdere behovet for ytterligere undersøkelser og tiltak knyttet til både praksis og fysisk utforming. KDI er videre kjent med at regionene har iverksatt flere tiltak for å styrke dokumentasjonspraksisen og sikre implementering av de nye nasjonale malene, blant annet gjennom internkontroll, opplæring og faglig veiledning. KDI vil følge opp gjennomføringen og effekten av tiltakene som en del av direktoratets overordnede internkontroll.

For øvrig viser vi til vårt brev 14. april 2026 hvor vi orienterte om oppfølgingen av Sivilombudets temarapport om sikkerhetscelle i fengsel og iverksatte tiltak og pågående arbeid i den forbindelse.

2.2 Anbefaling 2: Justis- og beredskapsdepartementet bør sikre at det føres statistikk over bruk av tvangsmidler overfor barn i fengsel, og at statistikken er offentlig tilgjengelig.

KDI har etablert et system for uttrekk og rapportering over bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng. En opprettet særreport kan hentes ut fra KOMPIS KIA. Videre er det etablert tertialvis internkontroll av alle vedtak om sikkerhetscelle og sikkerhetsseng.

Statistikk om bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng overfor barn skal gjøres offentlig tilgjengelig på KDIs nettsider. Dette er besluttet og iverksettes 1.oktober 2026. Videre er det besluttet å offentliggjøre disse tallene tertialvis.

Departementet deler Sivilombudets syn på viktigheten av oversikt og internkontroll når det gjelder tvangsmidler mot barn. Som nevnt i vårt brev 14. april 2026 er det fastsatt i departementets tildelingsbrev for 2026 at kriminalomsorgen skal styrke sin internkontroll, og at KDI særlig skal arbeide for bedre systemer og rutiner som sikrer

riktig og lik praksis i tråd med regelverket og fortløpende dokumentasjon av bruk av blant annet sikkerhetscelle. Departementet følger opp KDIs rapportering på dette området.

Med hilsen

Gunhild Strand Molle
avdelingsdirektør

Regine Meland Leksen
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

Kopi til
Kriminalomsorgsdirektoratet

Adresseliste
Sivilombudet